

OKTATÁSPOLITIKA ÉS SZAKÉRTELEM A SZÉKESFŐVÁROSBAN? ZILAHY KISS JENŐ (1921) ÉS PUREBL GYŐZŐ (1926) SZÉKESFŐVÁROS OKTATÁSI TANÁCSNOKAINAK SAJTÓREPREZENTÁCIÓJA

Author(s) / Szerző(k):

Frank Tamás (Ph.D.)

Semmelweis Egyetem Pető András Kar (Magyarország)

E-mail:

frankta72@yahoo.com

Cite: Frank Tamás (2025): Oktatáspolitikai és szakértelem a székesfővárosban? Zilahi Kiss Jenő (1921) és Purebl Győző (1926) székesfővárosi oktatási tanácsnokainak sajtóreprezentációja. *OxIPO – Interdiszciplináris tudományos folyóirat*, VII. évfolyam 2025/4. szám. 63-79.
Idézés: Doi: <https://www.doi.org/10.35405/OXIPO.2025.4.63>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

EP / EE: Ethics Permission / Etikai engedély: KFS/2025/O4-0003

Reviewers: *Public Reviewers / Nyilvános Lektorok:*

- Lektorok:**
1. Olteanu Lucian Liviusz (Ph.D.), Gál Ferenc Egyetem
 2. Lestyán Erzsébet (PhD.), Gál Ferenc Egyetem

Anonymous reviewers / Anonim lektorok:

3. Anonymous reviewer (Ph.D.) / Anonim lektor (Ph.D.)
4. Anonymous reviewer (Ph.D.) / Anonim lektor (Ph.D.)

Absztrakt

A két világháború közötti jobboldali kormányzatoknak a „bűnös” Budapesttel szemben folytatott politikai harca az egyik toposz. A forradalmi aktivitás következtében a város alkalmazotti közössége is magán viselte ezt a stigmát, amely a főváros pedagógusaira is árnyékként vetült. A kormányzat nemcsak a törvényhatóság feletti politikai hatalom átvételét és megtartását tartotta elsőrendű céljának a fővárosban 1920-ban és az azt követő törvényhatósági választások alkalmával, hanem Budapest pedagógusainak ellenőrzésére és a megfelelő rekrutációjára is folyamatosan törekedett. Ebben a feladatban komoly szerepet vállalt Zilahi-Kiss Jenő oktatási tanácsnok, aki 1920-tól egészen az 1925-ben bekövetkezett felmentéséig minden eszközzel a kormányzati elvárásoknak kívánt, gyakran vállalhatatlan módszerekkel megfelelni. A represszióra kényszerített tanítók, tanárok, igazgatók esetében a B-listázás, a törvénytelen elbocsátások, a leminősítések folyamatosan napirenden voltak és sok esetben pereskedéssel zárultak a munkaügyi viták. A

fővárosi oktatási tanácsnokának – a pozíciójánál fogva – jelentős hatalma volt mindezek megvalósításakor. Nemcsak a politikai ellenlábasai között volt negatív a megítélése, hanem a fővárosi adminisztráció tagjai között is igen disszonáns volt a reputációja. Zilahi-Kisst váltó szintén jogász végzettségű dr. Purebl Győzöt Sipőcz Jenő polgármester bízta meg az oktatási tanácsnoki feladatokkal, mely elődjére gondolva egyértelműen komoly kihívás volt. Mind szakmaiságában, mind habitusában új szint, friss szemléletet képviselt. Az új tanácsnok magasan képzett technokrata vezetőként – ismerve a fővárosi adminisztrációt – a fővárosi pedagóguskar érdekeit szem előtt tartva, és elfogadva a törvényhatóság iránymutatását a szakmaiság mezsgyéjén haladva a klebelsbergi oktatási szemléletet képviselte mindvégig. Kutatásunk során a budapesti politikai periódikák reprezentációját tártuk fel Zilahi-Kiss és Purebl személyére, oktatási tanácsnoki szerepkörükre fókuszálva. Főbb kérdéseink: milyen szakmai tartalmak mentén jelent meg a két oktatási tanácsnok az olvasók számára? Milyen szakpolitikai álláspontot képviseltek? Hogyan viszonyultak a tanítószervezetek és a VKM a két korifeushoz? Mennyire kellett a szakmai kompetenciájuk mellett politikai balanszírozásra is törekedniük, törekedtek-e erre? Érezhető-e eltérés a különböző politikai platformokhoz kötődő lapok Zilahi-Kiss- és Purebl-reprezentációja között? A kutatás során tematikus tartalomelemzést végeztünk. A korpuszt alkotó újságok: Az Est, Pesti Hírlap, Új Barázda, Magyarság, 8 Órai Újság, Esti Kurir, Népszava. A lapok sokszínűségével biztosítottuk a kutatás validitását és a politikailag kötött lapok összehasonlíthatóságát. A vizsgált időkeret dr. Zilahi-Kiss Jenő utolsó és dr. Purebl Győző oktatási tanácsnok első néhány éve, tehát 1923–1927.

Kulcsszavak: oktatáspolitikai, szakértelem, Zilahi-Kiss Jenő, Purebl Győző, oktatási tanácsnok

Diszciplínák: neveléstudomány, történettudomány

Abstract

EDUCATION POLICY AND EXPERTISE IN THE CAPITAL CITY: PRESS REPRESENTATIONS OF JENŐ ZILAH-KISS (1921) AND GYŐZŐ PUREBL (1926), EDUCATIONAL COMMISSIONERS OF BUDAPEST

One of the enduring topoi of the interwar period is the political struggle waged by right-wing governments against the so-called “guilty” Budapest. As a consequence of revolutionary activity, the municipal employee corps of the capital came to bear this stigma, which also cast a long shadow over the city’s teaching profession. The government not only regarded the acquisition and maintenance of political control over the municipal authority in Budapest—particularly in 1920 and in subsequent municipal elections—as a primary objective, but also persistently sought to supervise and appropriately recruit the capital’s teaching staff. A prominent role in this process was assumed by Jenő Zilahi-Kiss, educational commissioner, who from 1920 until his dismissal in 1925 endeavoured by all means to comply with governmental expectations, frequently resorting to methods that were professionally and morally indefensible. In the case of teachers, instructors, and school principals subjected to repression, B-listing, unlawful dismissals, and demotions were recurrent practices, and labour disputes often culminated in litigation. By virtue of his office, the educational commissioner of the capital wielded considerable power in the implementation of these measures. Zilahi-Kiss’s reputation was negative not only among his political adversaries, but

also markedly dissonant within the ranks of the municipal administration itself. Zilahi-Kiss was succeeded by Győző Purebl, also trained as a lawyer, who was entrusted with the office of educational commissioner by Mayor Jenő Sipőcz—a mandate that, in light of his predecessor’s legacy, constituted an unequivocal challenge. In both professional orientation and personal disposition, Purebl represented a new tone and a refreshed perspective. As a highly educated technocratic leader familiar with the workings of municipal administration, he consistently represented the Klebelsbergian conception of education, proceeding along the boundaries of professional autonomy while taking into account the interests of the capital’s teaching corps and accepting the guidance of the municipal authority. The present study examines the press representations of Zilahi-Kiss and Purebl in Budapest’s political periodicals, with a specific focus on their roles as educational commissioners. Our principal research questions are as follows: along what professional lines were the two commissioners presented to readers? What education policy positions did they represent? How did teachers’ organisations and the Ministry of Religion and Public Education (VKM) relate to these two figures? To what extent were they required to engage in political balancing alongside the exercise of professional competence, and did they indeed do so? Can discernible differences be identified in the representations of Zilahi-Kiss and Purebl across newspapers affiliated with different political platforms? Methodologically, the study employs thematic content analysis. The corpus comprises the following newspapers: *Az Est*, *Pesti Hírlap*, *Új Barázda*, *Magyarság*, *8 Órai Újság*, *Esti Kurir*, and *Népszava*. The diversity of the press sample ensures the validity of the research and the comparability of politically aligned outlets. The period under investigation encompasses the final years of Jenő Zilahi-Kiss’s tenure and the initial years of Győző Purebl’s appointment as educational commissioner, specifically 1923–1927.

Keywords: education policy; expertise; Jenő Zilahi-Kiss; Győző Purebl; educational commissioner

Disciplines: educational sciences, history

Bevezetés

A múlt feltárása kihívásokkal szembesíti a kutatót azáltal, ahogy a visszaemlékezésben megjelenő múlt, a visszaemlékezés ideje és minderről a történeti kutató által saját időskijában létrehozott közlés egyszerre jelenik meg (Golnhoffer & Szabolcs, 2008).

A neveléstörténeti sajtókutatások relevanciája mára evidenssé vált, sőt egyes ku-

tatók egyértelműen úgy foglalnak állást, hogy a periodikák feltárása, interpretálása, tehát kontextualizálása hozzájárul az adott időszak megértéséhez vagy esetünkben a kiválasztott személyek tevékenységének jobb megértéséhez (Lipták, 2011). Sőt, továbbmenve ezen az úton, egyetértünk Sipos Józseffel, aki úgy véli, hogy a sajtóelemzések akár a hatalmi dinamikák feltárását és megismerését is lehetővé

teszik, és az implicit tartalmak elemzése révén a résztvevők mozgatórugói is láthatóvá válnak (J. Sipos, 2020).

Az időszak oktatáspolitikai kontextusa

A két világháború közötti Budapest és a Budapest nélküli Magyarország esetében jelentős eltérés, illetve aránytalanság érzékelhető az oktatása vonatkozásában. Ennek magyarázata, hogy a főváros rendelkezett a legtöbb többtanerős tantestülettel, osztott iskolával. A pedagógusközösség 15 százaléka a fővárosban dolgozott, a középiskolák 30 százaléka budapesti fenntartású volt (Szekeres, 1972). Továbbá az elcsatolt területekről a tanítók és tanárok főleg Budapestre érkeztek az új életkezdés reményével, így gyakorlatilag a székesfővárosban nem alakult ki pedagógushiány (Asztalos, 1923), illetve a pedagógusok egy része magasan kvalifikált volt. A kedvezőbb számok a praxis művelésére is igazak: Budapesten az egy tanítóra jutó diáklétszám 40 fő alatt volt, míg az országos átlag ennél jóval rosszabb volt (Asztalos, 1928).

Pártpolitika Budapesten

Az országban tapasztalható főváros–vidék intézményi kettősséget követve a választások is komoly Janus-arcúságot mutatnak az országban. A keresztény-nemzeti oldalnak egyértelmű célja volt elkerülni a kommunista restaurációt. Ennek érdekében az ellenzék elleni erőszakos cselekményeken túl, amelyeket hol nyíltan, hol

burkoltan támogatott a jobboldal és Horthy is (Kántás, 2023) a jogszabályi keretet is ennek rendelték alá. A választási rendszert is olyan módon szabályozták, hogy a legkisebb esélyt se adjon a bal-oldali-liberális politikai platformnak a hatalomba való visszatérésre. Erre a nyílt választási rendszer vidéken tökéletes megoldásnak tűnt. A fővárosban a nyílt szavazást nem merték meglépni, így a titkos választást megtartva olyan jogszabályi környezetet alkottak, amely biztosította a jobboldali többséget a nemzetgyűlésben. Budapest esete annyiban is unikális, hogy a Tanácsköztársaság támogatása okán a Székesfővárosra ráégett a „bűnös, ellenzéki Budapest”-stigma, melyet a jobboldali kormányzat további jogtechnikai eszközzel, például az 1920. évi IX. tc. próbált meg ellensúlyozni (Ignác, 2013). Miután a törvényhatósági (helyhatósági) választást sikeresen abszolválták, közte annak köszönhetően, hogy az 1920-as nemzetgyűlési és a törvényhatósági választásokon az MSZDP el sem indult, a politikai térfoglalás is megkezdődhetett a fővárosban. 1920-ban a fővárosi adminisztráció, különösen a főtisztviselői szint esetében elsődleges szemponttá vált a keresztény-nemzeti elköteleződés.

Az 1920 márciusában kormánybiztosnak, majd szeptember 1-én már polgármesternek kinevezett – egyéb-ként a Keresztény Nemzeti Egyesülés Párt fővárosi bizottsági tag – Sipőcz Jenő (A. Sipos, 2009) ennek az elvárásnak tökéletesen megfelelő dr. Zilahi Kiss Jenőt nevezte ki 1921-ben

oktatási tanácsnoknak, aki egyébként Wolff Károly bizalmi embere volt.

A forradalmak után gyors karriert befutva emelkedett a csillagzata egészen az oktatási tanácsnoki posztig, amelyet szinte ugyan olyan gyorsan veszített el 1926-ban, mint ahogy a politikai háttére és szervilis habitusa alapján elért. A jobb-oldali kormányzat elvárásának maximálisan, sőt azon túl is megfelelően a főváros pedagógustársadalmának B-listázását, az általa nem támogatott iskolaigazgatók át- és leminősítését végezte el. Minden rendű és rangú szakemberben ellenséget látva teljes tisztogatást hajtott végre Budapesten. Zilahi Kist nemcsak a pártpolitikai ellenfelei nem tartották tanácsnoki beosztásra alkalmasnak, hanem a fővárosi tisztviselői kar felsővezetése is ódzkodott tőle, valamint a közéletben is igen erős ellenállás volt a személyével kapcsolatosan, melyet sajtópereinek nagy száma is bizonyít.

Az 1925. május 17-én aláírt fővárosi rendelet szerint a Zilahi Kist váltó szintén jogász végzettségű dr. Purebl Győzöt Sipőcz Jenő polgármester bízta meg az oktatási tanácsnoki feladatokkal, mely elődje kétes reputációjára gondolva egyértelműen komoly kihívás volt számára. Az új tanácsnok magasan képzett technokrata vezetőként – ismerve a fővárosi adminisztrációt – a fővárosi pedagóguskar érdekeit szem előtt tartva, és elfogadva a törvényhatóság politikai iránymutatását a szakmaiság megszgyénjén haladva a klebelsbergi oktatási szemléletet képviselte mindvégig.

Jelen kutatásunk során Zilahi Kiss és Purebl oktatási tanácsnoki tevékenységének médiareprezentációját vizsgálom a legolvasottabb politikai napilapok tükrében. Kérdések: milyen tartalmak mentén jelentek meg az oktatási tanácsnokok? Milyen konfliktusok jelentek meg a napilapokban személyükkel kapcsolatosan, és az explicit tartalmakon túl, milyen implicit tartalmak árnyalják a képet? Mindkettőjük esetében az oktatási tanácsnoki első évüket elemzem.

Kutatás eredményei

Zilahi Kiss Jenő: kísért a múlt, avagy mindenki vel szemben harcolva?

Zilahi Kiss Jenő kinevezésére 1921. január 1-vel került sor (Fővárosi Közlöny, 1921), és a lapok a hírek rovatban be is számoltak a Székesfővárost érintő ügyosztályvezetői kinevezésekről. (Zilahi Kiss mellett újabb megbízást kapott Purebl Győző is, ő 1921-ben a közgazdasági ügyosztály vezetését folytatta.) Wolff Károly a Keresztény Községi Párt nagyhatalmú vezetője felszólította az ügyosztályvezetőket, hogy lépjenek be a pártjába ezzel is bizonyítandó nemzeti orientációjukat. Zilahi Kiss már korábban a párt tagja volt. A felszólítás azért volt aggályos, mert az ügyosztályvezetők hivatalnokként szakterületet vezettek, így párttagságuk komoly etikai problémát okoz - vélte Az Estben megszólaltatott demokrata párti politikus, Feleki Béla (Az Est, 1921). Két hónappal Zilahi Kiss kinevezését követően ki is

robban az első olyan botrány, mely egyébként végigkíséri szakpolitikai pályafutását. Az *Ujság* idézi a fővárosi közgyűlésben felszólaló Pakots József képviselőt, aki számonkérte Zilahi Kisst egy 1918-as levél kapcsán, melyben a Tanácsköztársaság ideje alatt a tanácskormány szellemiségét támogató levelet írt Milotay Istvánnak. Az interpelláció során az a morális elvárás hangzott el Pakots részéről, hogy a fővárosi tanszemélyzet megbízhatósági ellenőrzését hatalmas elánnal végző Zilahi Kiss esetében is igaz legyen, „a bíró is, aki odaáll ítéletet hozni, legyen makulátlan” (Az *Ujság*, 1921). A kormányközeli 8 *Órai Ujság* is pellengérre állítja a tanácsnokot a korábbi ideológiai nézőpontja miatt és kérdezi, hogyan kaphatott vezetői posztot a múltbeli tevékenysége alapján? (8 *Órai Ujság*, 1921) Két nappal később az előbb említett orgánus erőteljesebben fogalmazta meg Zilahi Kiss-sel szembeni aggályait és emlékezteti az olvasókat, hogy március 15-e alkalmából tartott iskolai ünnepi beszédében Zilahi Kiss által említett módszer, mely a gyermekeken keresztül történő szülői hittérítésről szólt „élénken emlékeztet Kun Béláék módszerére.” (8 *Órai Ujság*, 1921) Nem maradt szakpolitikai következmények nélkül a múltból előkerült levél: a Magyar Atlétikai Szövetség kihúzta a tanácsnok nevét az Országos Testnevelési Tanács tagjai közül és eljárást indított ellene az Országos Kaszinó is. A Wolff Károly vezette Keresztény Községi Párt álláspontja viszont egyértelmű volt: „többet ér egy megtért bűnös, mint száz hívő

lélek.” (Pesti Napló, 1921) A *Pesti Napló* is azt az álláspontot képviselte, hogyan lehet az, hogy a pedagógusok elszámoltatását végző ügyosztály vezetője éppen a legértettebb a közműn szellemiségével kapcsolatban, és felveti az igazság Janus-arcúságát: „*hogyan lehet kétféle arca az igazságnak: egy kegyetlen és szörnyű, (...) mikor szegény néptanítókról és egy kegyes és megbocsátó, mikor tanácsnokokról van szó?*” (Pesti Napló, 1921) Az időszak sajtórendeleit ismerve csak idő kérdése volt, hogy Zilahi Kiss és valamelyik újságíró bíróságra ne vigye az ügyet. Áprilisban ez meg is történt: az esetet publikáló Milotay István indított rágalmazási pert a tanácsnok ellen. A folyamatban lévő per ellenére két hónap-pal a Milotay – Zilahi Kiss affér után az *Uj Nemzedék* már teljesen más szemszögből interpretálja a múltbeli eseményt. A szerkesztőség álláspontja szerint ez egy magánlevél volt, így az abban foglaltak nem minősülnek politikai állásfoglalásnak, továbbá közismert tény – állítja a lap –, hogy „a forradalmi pártok megnövekedett hatalmával már számolni kellett” akkor, így a levélben foglalt elvek a pragmatizmus jegyeit mutatják és inkább dicséretes, mint elítélendő (*Uj Nemzedék*, 1921). Az Országos Kaszinó kizáratási indítványa során Csik Imre miniszteri tanácsos és nyolctagú bizottsága szembesítette az érintettet a levéllel. Zilahi elismerte a szerzőségét és azzal „védekezik, hogy lázas állapotban volt s láz-álmában írta meg a levelet.” (Pesti Napló, 1921) A *Pesti Napló* továbbra is beszámolt az Országos Kaszinó eljárásáról és kiemelte, hogy három területre

fókuszál a bizottság: a levélre, Zilahi Kiss viselkedésére, illetve a Milotayval szemben kialakult konfliktusára. Bár a sajtóban napirenden marad az eset, a főváros kevésbé aktív az eljárás megkezdésében. Taktikai okokból a jegyző szabadságoltatta a vizsgálat lezárultáig az ügyosztályvezetőt, amikor egyéni érdeke azt kívánta, reprezentációs célból Zilahi Kiss megjelent a nyilvánosság előtt. Ilyen volt az a városi futóverseny is, melyre a kormányzó is kilátogatott, így Zilahi Kiss úgy vélte, talán ildomos és hasznos a személyes jelenléte a futóversenyen. A Belügyminisztérium is ígéretet tett, hogy vizsgálóbizottságot küld a városházára, de érdekes módon ennek semmi jelét nem tapasztalják a főváros adminisztrációjánál. Többen úgy vélekednek, hogy mindenki az Országos Kaszinó vizsgálatának eredményére vár, illetve annak eredményétől teszi függővé a folytatást, melyre végül június 2-án sor is kerül. Az Országos Kaszinó felmentette Zilahi Kisst a vádak alól, bár egyértelműen elutasították a levélben megfogalmazott kommunisztikus állításokat (Pesti Napló, 1921). Érdekes módon az Országos Kaszinó döntése után a fővárosi közgyűlésben is éles pálfordulás zajlott le. A korábban hallgatólag Keresztény Községi Párt és alelnöke, Csilléry András támadást intézett a Zilahi Kiss ügyet a főváros elé hozó Pakots ellen. A közgyűlésen újra megjelenő Zilahi Kiss – a *Pesti Napló* ironikus hangvételét idézve – „hirtelen meg-gyógyult”. A többség lelkesen meg is tapsolta „meggyógyulása” örömére, jelezvén ezzel, hogy a kaszinói döntés már

a fővárosi igazolásnak is előrevetett árnyéka. Az *Uj Nemzedék* távolságtartó közleményben jelezte, hogy Zilahi Kiss ellen indított vizsgálatot befejezte az Országos Kaszinó és megszüntette az eljárást ellene, majd ennek hírére Sipőcz polgármesternél jelentkezett munkára Zilahi. Az *Est* terjedelmesebb formában tájékoztatott a felmentésről, és kiemelte, hogy a megfogalmazottak vállalhatatlanok, de magánlevélről van szó, valamint a politikai körülmények erre a „*lépésre kényszerítették a tanácsnokot*”, így méltányolta a Kaszinó a helyzetet. A belügyminiszteri vizsgálatra kijelölt bizottság vezetője Sipőcz lett, így a lapok szerint is a további eljárások vég-kimenetele egyértelmű. A feladatkörét ismét ellátó tanácsnok a közoktatásügyi bizottság június végi ülését vezetve kijelentette, hogy a tanácskormány alatt aktív pedagógusok ellen folytatott fegyelmi ügyek a törvényesség keretében zajlanak, és az őszi tanügyi választásokig döntéseket kívánnak hozni minden ügyben. Az ülésen felszólaló Kontra Aladár azért odaszúrt a tanácsnoknak, bár nem nevesítve őt: „*vannak olyanok, akik most nagy szájjal a keresztények, a kurzus híveinek vallják magukat, titokban azonban visszafelé sandítanak*”. A nyár folyamán a főváros pedagógusainak felekezeti megoszlását vizsgálta az ügyosztály a fegyelmi eljárások mellett. Zilahi Kiss az *Uj Nemzedék* újságírója számára egyértelművé tette, hogy „*kérlelhetetlen szigorúsággal üldöz mindent, ami hazafias keresztény viláffelfogásunkba ütközik*”. (Pesti Napló, 1921). Júliusban egy köztéri megemlékezés keretében a vörösteror

áldozatának, Fery Oszkárnak a megemlékezésén vett részt. A rendezvényen többek között megjelent a kormány képviselője, a MOVE és az Ébredő Magyarok Egyesülete képviselője is. A fővárost Zilahi Kiss képviselte. A korábbi történeti kutatásokból ismert, hogy az ÉME és a MOVE mind a fővárosi adminisztrációban, mind kormányzati szinten képviseltette magát és komoly társadalmi bázissal rendelkezett. Csilléry András ebben az időben fővárosi képviselő volt, Wolff Károly a Keresztény Községi Párt elnöke. Mindketten nemcsak ÉME-tagok, hanem 1921 decemberében megválasztott vezetőség tagjai voltak (Kántás, 2023). A később perre vitt ÉME által készített Klebelsberg-ellenes plakát mellett exponálta magát Zilahi Kiss.

Egyedül a *Barázda* újság számolt be arról, hogy a tanácsnokot felmentették Arad vármegye kormánybiztosi teendőinek ellátása alól. A nyári közgyűlésen ismét szóba került a fővárosi tanszemélyzet felekezeti megoszlása. Ezzel kapcsolatban Zilahi Kiss szeptemberre ígért részletes adatokat. A tanügyi osztály 400 tanszemélyzeti állást szüntetett meg fegyelmi eljárással - közölte a tanácsnok, majd kitért egy körlevél keretében a tanítónők ruházatára: megköveteli, hogy a túlságosan rövid szoknyát és a mélyen kivágott ruhát mellőzzék a tanítónők és erre az iskolaigazgatók kiemelten figyeljenek. A *Pesti Napló* részletesen beszámolt a közoktatási bizottság azon szándékáról, mely a zsidó felekezethez tartozó tanítók eltávolítását óhajtotta. „Zilahi Kiss Jenő tanácsnok a tőle megszokott buzgalommal látott

hozzá a terv végrehajtásához. 173 szaktanítónőt már rövidesen elküldött a főváros szolgálatából, most aztán tervezetet dolgozott ki, amely a zsidó igazgatók eltávolítására vonatkozott.” Utóbbi vállalásának pikantériája, hogy a bizottsági tagok nem szándékoztak az igazgatók esetében ilyen drasztikus lépést támogatni, hiszen köztisztletnek örvendő igazgatókról volt szó, akik mindvégig a főváros szolgálatában álltak, de Zilahi Kiss szándéka mögött komoly politikai támogatottság volt: „A tanács a legnagyobb csöndben hallgatta végig az előterjesztést és senki egy szót sem szólt. Sem mellette, sem ellene nem érveltek, érezték, ebben kérdésben meg van kötve a kezük még a tanácskozás sem indulhat meg.” (Pesti Napló 1921) Egy érdekes aspektusra mutat rá *Az Est* című politikai bulvárlap. A zsidó szaktanítók elbocsájtásának előkészítését ugyan Zilahi Kiss végezte, de az ezzel kapcsolatos előterjesztésekkor mindig távol volt, beosztottjai prezentáltak a bizottságnak. A szerkesztőség meglátása, „hogy ezzel a metódussal akar maga mögé hidat hagyni, hogy szükség esetén visszavonulhasson”, de nemcsak a zsidó tanárok kizárását kívánta elérni, hanem szeptember végére ígérte a fegyelmi ügyek lezárását. A *Pesti Napló* ismét pikírt megjegyzés kíséretében számolt be a Turáni Társaság programjáról, melyen a tanácsnok is részt vett: „Wolff Károly, lelkes tanítványával, Zilahi Kiss Jenővel” együtt vett részt a rendezvényen. Érdekes információt osztott meg olvasóival a *8 Órai Újság*, amikor a demokrata párt belső dilemmáját szellőztette meg azzal kapcsolatban, hogy a korábban a demokratákat erősítő Zilahi Kiss tagdíj-

tartozásait jogi úton szerezze meg vagy engedje el neki a párt. Az állandóan konfrontálódó, és szakmai téren problémákat halmozó Zilahi Kiss körül olyannyira elfogyott a levegő, hogy a korábban a tanügyi osztály munkáját felülvizsgálni kinevezett Buzáth János alpolgármestert – lemondása miatt – Rényi Dezső alpolgármester váltotta. *Az Est* is megcsillogtatta az iróniát Zilahi Kiss irodai bútorcseréje kapcsán, amikor felidézi, hogy Zilahi Kiss Jenő nagyon fél az elődei hatásától, hogy *„valami esetleg még rá is ragad. Mindazok, akik ismerik kiváló szellemi képességeit, amelyekről eddigi működése számol be, nem tartottak ettől, de (...) egyszer lázas álmában – mint annak idején, az országos kaszinó vizsgálóbizottsága előtt mondtak – cikket is írt, amelyben olyasmit követelt, amit az elődei túlságosan forradalminak bélyegeztek volna.”* (Az Est, 1921) 1921 októberére is tartogatott aktivitást a tanügyi osztály vezetője. Bizalmas levélben közölte a fővárosi iskolák igazgatóival, hogy mely könyvkiadóktól vásárolhatnak ezentúl könyveket. A döntés egyértelműen a zsidó tulajdonú kereskedések kiszorítását célozta, de a Központi Sajtóvállalat holdudvarához tartozó, tehát keresztény kereskedéseket is kizárt a piacról, mely komoly felháborodást váltott ki. Ugyanígy komoly reakciót eredményezett a Német utcai iskolában előadott szónoklata, amikor is arról beszélt a polgári iskolai növendékeknek, hogy *„atrocitások, jogfosztás árán is el kell venni a »kellleti fajták« jogait, tulajdonát.”* *Az Est* vezércikkben ítélte el Zilahi Kisst, és egyértelművé tette, hogy aki gyermekeket

buzdít gyűlölködéssre, *„annak nincs helye köz-hivatalban”* (Az Est, 1921). *Az Ujság* című orgánum már az egyik publicisztikájának címével is egyértelművé tette, miként tekint a tanácsnokra: *„Megleckéztették Zilahi Kiss Jenőt a főváros tanácsülésén”*. Az elbocsájtott zsidó tanítók és tanítónők helyére kiírandó pályázatot a főváros tanügyi biztosa még novemberben le akarja bonyolítani és be szeretné tölteni az üressé vált állás-helyeket, hogy sikeres munkaügyi fellebbezés esetén se kelljen visszavennie a *„megbízhatatlan”* pedagógusokat. (Az Est, 1921). A novemberre beharangozott üres állás-helyekre kiírandó pályázattal egyidőben fogalmazódott meg a fővárosi pedagógusok szervezeteinél – az állami tanítók sikerein felbuzdulva – a státuszrendezés óhaja, illetve jelezték Zilahi Kissnek, hogy a fővárosban hat éve nem volt beválasztás, amikor is az addig óradíjas pedagógusok egy része véglegesítésre kerül (Uj Nemzedék, 1921). Az oktatás speciális terepe a tanoncképzés, és ez különösen igaz egy megvívott háború után, amikor a gazdaság szerkezetének újradefiniálása is szükségesé válik az új határok közé szorított országban, amelynek ráadásul egyes ágazatai Trianon által el is vesztek. Konfliktus alakult ki a gyakorlati képzést biztosító mesterek és a tanonciskolák szervezete között az órarend, a beosztás miatt, illetve a hat eleminél magasabb végzettséggel rendelkező tanoncok felmentését bojkottálta néhány igazgató, melyre Zilahi Kissnek is reagálnia kellett a sajtóban (Uj Nemzedék, 1921). Továbbá probléma volt a tanonc-

oktatásban résztvevő tanítók javadalmazása is, mivel az ő kötelező óraszámuk erre nem vonatkozott, külön bérezésért végezték ezt, melyet keveselltek. A tanácsnok szakmai álláspontja egybevág a tanonciskolai tanítók óhajával és jogosnak tartja, de a jelentős fluktuáció komoly adminisztrációs terhet rótt az ügyosztályra – állította Zilahi Kiss. Novemberben Drozdy Győző a Nemzetgyűlésben is negatív kontextusban említette a tanácsnok nevét, amikor felidézte, hogy a tanácsnok egyik iskolai beszéde olyannyira problémás volt, hogy *"az ellenzéki lapoknak nem engedték közölni azt"* (8 Órai Ujság, 1921). A sajtóval szembeni averzió, félelem decemberben is előfordult. Az év utolsó tanügyi bizottsági ülése az ősz során eltávolított és még eltávolítandó főleg zsidó tanítók és tanítónők névsorát és státuszuk betöltésének menetrendjét volt hivatott meghatározni, illetve egy másik, szintén konfliktusos előterjesztés esetében döntést hozni: az iskolák tankönyvrendeléseinek központosítását tervezték. Mindkét ügy már korábban komoly visszhangot váltott ki, nem mellesleg előbbi esetben munkajogi aggályok is felmerültek az elbocsátások kivitelezésével kapcsolatosan, arról nem beszélve, hogy komoly morális problémák is sorjáztak a döntésekkel szemben. Az iskolák könyvrendeléseinél pedig további érdeksérlemeket is okozott Zilahi Kiss terve. A helyzet annyira kényessé vált, hogy az eljárásrendet kijátszva a nyílt bizottsági ülésről beszámolni kívánó sajtót kizárták, melyet úgy értek el, hogy *"az ügyrend értelmében a*

bizottság ülései ugyan nyilvánosak, de a bizottság átalakulhat zárt értekezletté" - jelentette ki Zilahi Kiss. A bizottsági ülés még nyílt részen nem várt kritikával szembesült a tanácsnok. Dr. Pintér Jenő Budapest tanterületi főigazgatója a tankönyvrendelés új szabályáról egyértelműen kijelentette, hogy *"az ügyosztály előterjesztése keresztülvihetetlen, nincs kellően elkészítve"*, hozzá csatlakozott Mosdóssy Imre tanfelügyelő is. A helyzet annyira kínos volt, hogy Csilléri Andrásnak kellett Zilahi Kiss előterjesztését megvédenie (Pesti Napló, 1921). A zárt ülés módszere annyira megtetszett a bizottságnak, hogy a következő ülést – melyen további elbocsátások tervét részletezték – szintén így bonyolították. Az *Uj Nemzedék* megszólaltatta a tanácsnokot a tanügyi választásokkal kapcsolatosan és arról tájékoztatott, hogy januárra halasztották a szabad státuszok betöltését. *Az Est* számolt be a Horthy korszak első felének radikális jobboldali, félkatonai szervezetének (Kántás, 2023), az Ébredő Magyarok Egyesülete decemberi tisztújító gyűléséről, melyen nemcsak elnököt, hanem húsztagú központi igazgatóságot is választottak, melynek tagja lett Zilahi Kiss Jenő is (Az Est, 1921). Ismételten az *Uj Nemzedék* szólaltatta meg a tanácsnokot. A tanügyi választás során a hadviselt pedagógusok hátrányának kompenzálását kérték az érintettek tőle, mert a háború alatt a fronton töltött idejük kiesett a praxisban töltött időből, így kevesebb szolgálati idővel rendelkeznek, mint az itthon maradt pedagógusok, ezáltal hátrányba kerülnek a pályázaton.

Purebl Győző, szakértelem és korrektség

Az 1925. május 17-ei kinevezést követően (Fővárosi Közlöny, 1925), május 19-én a *Magyarság* még arról cikkezik, elképzelhető, hogy Purebl Győző a fővárost érintő megvonások és így az átalakítások áldozata lesz (Magyarság, 1925), melyet a Belügyminisztérium kezdeményezett és Ripka Ferenc kormánybiztos erőltetne. Egy nappal később Purebl esetében már a közoktatásügyi tanácsnoki pozícióról tesz említést a lap. A néhány napos tamaskodás után az újságok túlléptek a Belügyminisztérium által szorgalmazott költségcsökkentés ügyén, illetve az ezt eredményező vezetői pozíciók újracsatolásán. Az ügyosztályok számának és így vezetőinek redukálása mögött egyébként azon kormányzati szándék állt, hogy a fővárost érintő jelentős állami támogatáscsökkentéssel a Wolff Károly vezette Keresztény Községi Párt által kinevezett és irányított Sipőcz polgármester pozícióját gyengítsék és helyet teremtsenek a kormányzathoz lojálisabb újabb vezetők kinevezéséhez.

1925 júliusában a VKM minisztere jóváhagyta dr. Purebl egyetemi magántanári képesítését és így az iparrendészet tantárgy oktatójává válhatott. A szakmai elismerésen túl a katolikus egyház reprezentánsaként és addigi tevékenységéért 1925 novemberében Pro Ecclesia et Pontifice pápai kitüntetésben részesült, melyet Mészáros János dr. érseki helynök adott át. A nyár alapvetően reprezentációs feladatokkal telt, hiszen új beosztása miatt

személyét mind a szűk szakterületen belül, mind a tágabb oktatáspolitikai térben ismertté kellett tennie, illetve képviselnie kellett a tanügyi területet Budapest-szerte, főhivatalnokként pedig a fővárost temetések, nagykövetségi találkozók, diplomáciai programok, intézményavatások, emléktábla-avatások és a társasági élet egyéb alkalmain képviselni. A legolvasottabb politikai orgánus, *Az Est* 1925. augusztus 12-ei számában hivatkozik először dr. Purebl Győzőre mint oktatási tanácsnokra, mégpedig egy érzékeny témában: a szociálisan rászoruló gyermekek tandíjkérdése ügyében Purebl egyértelműen támogatta a közoktatásügyi bizottság összehívását, pedig azt az ellenzéki demokratikus blokk kezdeményezte (Az Est, 1925). Olyannyira proaktív, hogy az augusztus végére összehívott bizottsági ülésre saját tervszel készült, sőt fogadta dr. Klár Zoltánt, aki a hadirokkant szülők gyermekeinek is tandíjtámogatást kívánt elérni (Az Est, 1925). Az eredetileg augusztus végi oktatási bizottsági ülés nem várt fordulatot tartogatott számára, és hamar megtapasztalhatta a szakpolitikai terület pártpolitikai vetületét, így Purebl helyismerete, éleslátása és diplomáciai érzéke is megmértetett. Ugyanis a demokrata blokk a szociális kedvezmények megítélésén kívül az előző fővárosi szakpolitikai rezsim által a kommun alatti cselekményeik miatt száműzött tanítók és tanárok visszahelyezését kezdeményezte. A bizottság határozatképtelensége miatt nem is vették végül a napirendi pontok közé az

indítványt, sőt a bizottsági ülést – rutinosan – átminősítették értekezletnek. A sűrű szóváltással tarkított, feszült hangulatú találkozón Lázár Miklós a blokk képviselője „*a Magyar Tanítók Nemzeti Szövetséget vádolta meg azért, hogy tagjai sorában sokkal több van olyan egyén, aki jobban beillik vádlottnak, mint vádlónak*”, mint a ténylegesen felmentett pedagógusok között. Purebl egyértelműen a megtámadott szervezet védelmére kelt (Magyarság, 1925). A szeptember végi oktatási bizottsági ülésen, amelyről részletesen számolt be a *Magyarság*, ismét a B-listás tanárok ügyét vette napirendre a szocialista ellenzék, mire Purebl szakmai választ adva „*ismertette a fegyelmi ügyek szabályos útját, hivatkozott Bárczy Istvánra, akinek az idejében is hasonlóan folytatták le a fegyelmi ügyeket és elmondotta, hogy a miniszterhez felterjesztett fegyelmi ügyek hetven százalékát a miniszter súlyosbította*.” (Magyarság, 1925) Az októberi oktatásügyi bizottsági ülésen már a VKM által elfogadott és komoly felháborodást kiváltó státuszrendeleten volt a fókusz. A képviselők álláspontja szerint, mellyel Purebl is azonosult, nem engedhető meg a fővárosi pedagóguskar anyagi ellehetetlenülése és arra kell törekedni, hogy a pedagógusi javadalmak ne változzanak, sőt lehetőség szerint emelkedjenek. A diplomáciai érzékére 1925 decemberében is szükség volt, mivel a Nemzetgyűlésben Kéthly Anna szociáldemokrata képviselő a levante-mozgalmat kritizálta, ezért a fővárosi testnevelési bizottságban, ahol Purebl elnökölt és rajta kívül

párpolitikusok foglaltak helyet, többen úgy foglaltak állást, hogy nem kívánnak együttműködni sem a szociáldemokraták a jobb-
oldal tömbjével, sem fordítva. Purebl egy huszárvágással elvarrta a polémiát, mert egyértelművé tette, hogy a testnevelési bizottság keretén belül szakpolitika zajlik, tehát „*nem militarista munka, hanem a testnevelési ügyek tárgyalása folyik*” (Magyarság, 1925). Az oktatáspolitikai mindennapi teendői közé tartozott a különböző szakterületekkel történő egyeztetés, álláspontjaik meghallgatása. Az iparostanonc képzés kiemelt területe a főváros oktatásának, hiszen a nagyívű fejlesztések mellett a szolgáltatóipar fellendülése is szükségessé tette a szakterületi képzés fejlesztését, illetve az igényekre reagálást, a reaktív oktatáspolitikát. Az iparos szervezetek képviselői azzal szembesítették a tanácsnokot és Mosdóssy Imre fővárosi királyi tanfelügyelőt, hogy a szombati napokra szervezett tanonciskolai képzés ellentétes a szakmai érdekeikkel, mivel azon a napon van a legnagyobb forgalom és így munka. Ezen túlmenően a képzés minőségére is kritikát gyakoroltak, továbbá sokkal nagyobb rugalmasságot várnak el a fővárosi intézményektől a tanoncokat alkalmazó iparosok. A két világháború közötti szakmai diskurzus egyik legellentmondásosabb területe a tanítói fegyelmezés kérdésköre. A feketepedagógia, az iskolai testi fenytés alkalmazása sok esetben megengedőbb volt a hivatalos álláspontnál (Frank, 2019). A napilapok – bár számszerűségében nem túl nagy számban – előszeretettel

publikáltak hatalmukkal visszaélő pedagógusokról, melyek egy része a bűncselekmény kategóriájába tartozott. Purebl is egyértelműen elítélte a hatalmukkal visszaélő, testi fenyegetést alkalmazó tanítókat, tanárokat és jelezte, hogy azok ellen, akik „*az iskolákban itt-ott pálcát is használnak (...) vizsgálatot fog indítani*” (Népszava, 1926). A pedagógiai képzettség hiányossága a levanteoktatók esetében erőteljesen visszaköszött. A levante-képzésben résztvevők oktatói legtöbb esetben képzetlenek voltak, de a rendszer kifejezetten támogató volt a programmal, így kritikai észrevételt nehezen lehetett megfogalmazni velük szemben. Túlkapások előfordultak, a nevelési helyzetre rosszul reagáló levanteoktatókat gyakran mentegették a politikusok a fiatal korosztály neveltlenségére hivatkozva. Purebl ettől függetlenül a tudomására jutó visszaélések elkövetőit fegyelmi eljárás alá vonta. A szakmai munka egyik marginálisnak tűnő szegmense volt az iskolakezdés időpontjára vonatkozó diskurzus. A tanácsnok – a szülők véleményét is kikérve – jelezte, a 8 órai kezdést támogatja. Szintén a szülői igények szem előtt tartása érezhető azon körlevele esetében is, amikor is az elmaradó tanórák esetében a kisdíjak nem engedhetők el az iskolából a tanítási idő befejeztéig. A levante mozgalom felügyeletének – hatalmi – kérdése is megjelent a fővárosban. Amíg Purebl óhaja az volt, hogy a közoktatásügyi bizottság egyik albizottságaként gyakorolja a sportbizottság a szakmai kontrollt, addig néhány képviselő

a testnevelési bizottság hatáskörébe utalná a levante mozgalom ügyeit, így venné ki a nagyhatalmú közoktatásügyi bizottság fennhatósága alól azt, bár érdekes módon mindkét bizottság vezetője Purebl volt. Ebből is jól érzékelhető, hogy mind a szakmai, mind a politikai bizalom megnyilvánult irányába. Az új bizottság alakításának háttérében egyébként a levante mozgalom belső ügyeibe való betekintésnek az óhaja húzóódott, illetve a szociáldemokraták kiszorításának igénye az új bizottságból, és azon szervezetek kizárása, amelyek betekintést szerettek volna a levante mozgalom ügyeibe. A tanácsnok mindvégig elhatárolódott a levante mozgalom militárista megbélyegzésétől. A szakmai munka és az aktuálpolitika a fővárosi iskolákban is akut problémává vált, mely intenzíven megjelent a frankhamisítási botrány kapcsán és időszakában, mely 1925 december végén látott napvilágot és szinte tematizálta a közbeszédet a következő hónapokban. A tanácsnoknak külön körlevélben kellett felszólítania a pedagógusokat, hogy tartózkodjanak az állásfoglalástól tanórán. Ennek magyarázata, hogy a köztörvényes aktust egyes politikai irányzatok hazafias cselekedetként kívánták feltüntetni: a tanácsnok sem mellette, sem ellene nem kívánta a pedagógustársadalmat exponálni. A közgyűlésben is megfogalmazta óhaját: „*arra kérte Pakotsot, hogy a konkrét eseteket írásban jelentse be nála, amikor is szigorú vizsgálatot indít.*” 1926-ban ismét megnyilvánult a tanácsnok konstruktív vezetői szemlélete, amikor az iparostanonc-iskolák

újonnan kialakítandó felügyeleti rendszerébe az eredetileg nem meghívott szakszervezetek utólagos meghívását felvállalta. Az iparosképzés kihívásai a következő év elején is visszatértek a szakmai diskurzusba, mivel az iparosok alapvető reformokat sürgettek: óraszámcsökkentés és szakmailag kompetens iparosképzést az iskolákban. Erre Purebl szakmai válasza az volt, hogy a főváros „*az iparosok kívánságait teljesíteni fogja. A tanoncoktatás rendezésére új szabályrendeletet készítenek és azt hozzászólás végett kiadják az ipari szervezeteknek.* Kijelentette még, „*hogy a főváros a tanoncoktatást centralizálni kívánja, külön e célra rendelt iskolaépületben egyesítik a rokon iparokat és ott az elméleti oktatást a gyakorlati műhelyképzéssel kötik össze és tanerőikül arra alkalmas iparos-előadók is alkalmaznak.*” (Magyarság, 1926)

Jól látható, hogy a tanácsnok maximálisan érezte a különböző képzési szegmensek szakmai problémáit, melyekre valós válaszokat, megoldásokat kívánt adni. Az iskolaorvosi szolgálat bevezetése és működtetése is ilyennek tekinthető 1926-ban. A pusztán szakmai területekkel ellentétben az 1925 őszén elfogadott és 1926-ban bevezetett státuszrendezés igen komoly kihívás elé állította őt. A kormányzat már 1924 óta hangsúlyozta, hogy amint az ország gazdasági helyzete lehetővé teszi, rendezi a pedagógusok, tanítók és tanárok jövedelmét.

A pedagógusokat érintő státuszrendezés országos elégedetlenséget váltott ki, mert a korábban megígért javadalmazás nem a

kommunikált formában valósult meg. Továbbá a fokozatokban történő előmenetelt befagyasztották, mely a fővárosi pedagógusok jövedelmét is érintette. Például a fővárosi polgári iskolai tanárok a vidéki kollégáiknál magasabb jövedelme is megszűnt, és ez komoly felzúdulást keltett, melyre a közoktatásügyi tanácsnoknak is reagálnia kellett. Jelezte a közoktatási bizottsági ülésen, hogy „*a tanügyi személyzet státuszrendezése ügyében tárgyalásokat folytatnak a pénzügyminisztériummal*” (Ujság, 1926).

A korszakban jelent meg a nehezen nevelhető-oktatható és a tehetséges gyermekekkel kapcsolatos új narratíva, mely a differenciált oktatás fontosságát helyezte a pedagógia egyik fókuszába. Ennek keretében került megrendezésre a tehetséges gyermekek kiállítása, melyen a fővárost szakmai oldalról Purebl képviselte.

Zilahi Kiss tevékenységének árnya még 1926-ban is kísért a főváros oktatásügyét. A korábban igazságtalanul elüldözött tanítók munkajogi orvoslásért perbe fogták a fővárost és az iratbetekintés során az egyik tanügyi fogalmazó megtagadta az ügyvédekől a hozzáférést a dokumentumokhoz. Mint kiderült, Halabuk fogalmazó az előző tanácsnoki érában az érintettek fegyelmi ügyeit intézte, így ellenérdekeltté vált. Purebl felismerve az ügy fonákját, ígéretet tett, hogy „*elvesznek minden fegyelmi ügyet a fogalmazótól*” (Pesti Napló, 1926). A *Pesti Hírlap* részletesen beszámolt a közoktatási bizottság üléséről és szinte minden napirendi pontnál említette Purebl Győző szakmai hozzászólását, reakcióját.

Konklúzió

A kutatás során arra kerestem a választ, hogy a fővárosi oktatási szcéna két megke-rülhetetlen, egymást váltó vezetőjének, dr. Zilahi Kiss Jenő (1921) és dr. Purebl Győző (1925 május – 1926 május) oktatási tanácsnoki első évének sajtórepresentációja milyen szakmai és milyen emberi arcélt rajzol. Mindkét tanácsnok az oktatási ügyosztály vezetését megelőzően már tevékenykedett vezetőként a fővárosban, de vitán felül áll, hogy Zilahi Kiss oktatási tanácsnoki megbízatása mindenki számára meglepetéssel szolgált. A politikai megbízhatóság mindenekfelett jelszó fontossága igen gyorsan visszaköszönt Zilahi Kiss 1921. évi kinevezését követő néhány hónap múlva, amikor a tanácskormány ideje alatt Milotay Istvánnak írt kommunista hangvételű magánleve napvilágra került. A vizsgálat során Zilahi Kiss nem cáfolta a szerzőségét, de a Wolff Károly vezette Keresztény Községi Párt, mely a főváros vezető politikai ereje volt, megvédte őt, miközben a tanácsnok által vezetett ügyosztály folytatta le a forradalmi hullámban érintetté vált tanítók ellen a fegyelmi eljárást, illetve szorította ki a praxisból a zsidó pedagógusokat. A sajtóban az első évben gyakorlatilag egymást követték a konfliktusai, hiszen a múltbéli levele után az iskolai ünnepi beszéde, majd az iskolai tankönyv-vásárlások központosítása, azt követően pedig a százas nagyságrendben jogilag és morálisan is aggályos fegyelmi ügyek miatt került a lapok fókuszába, jellemzően az ellenzéki lapok esetében. Bár nem volt

célunk a lapok publicisztikáinak összevetése, a jobboldali, radikális *Új Nemzedék* törekedett egy-egy alkalommal szakmai területekkel kapcsolatosan megszólaltatni, kevés sikerrel. Igen markáns változást hozott Purebl 1926. évi kinevezése, mivel elődjével ellentétben a sajtótartalmak szakszerűséget, korrektséget sugároztak róla, aki kompromisszumra való törekvésevel a fővárosi ellenzék elismerését is kivívta, miközben egyértelmű volt, hogy ő is a keresztény konzervatív értékrend híve.

Irodalom

- Drozdya a cenzúra kinövéséről interpellál.
Pártállásuk szerint kezelik a lapokat. 8 *Órai Ujság*, 1921. 10. 24. 1.
- A „megtért bárány” és az elcsapott tanítók.
Hány arca van az igazságnak a Városházán? *Pesti Napló*, 1921. 03. 30., 3.
- Asztalos, J. (1923). Magyarország iskolái.
Statistikai Szemle, 1(5–6), 143–150.
- Asztalos, J. (1928). Elemi népoktatásunk újabb fejlődése. *Statistikai Szemle*, 6(12), 1270–1328.
- Kíriák a pályázatot az elbocsájtott „megbízhatatlan” tanerők helyére. *Az Est*, 1921. 10. 15., 2.
- Tisztújítás az EME-nél. *Az Est*, 1921. 10. 20., 3.
- Összehívják a közoktatásügyi bizottságot. *Az Est*, 1925. 10. 12., 4.
- Sürgősen el kell intézni a tandíjkérdést. *Az Est*, 1925. 10. 26., 2.
- Az Országos Kaszinóban hétfőn tárgyalják Zilahi Kiss Jenő tanácsnok ügyét. *Új Nemzedék*, 1921. 05. 28., 8.
- Esterházy Móric, Zilahi Kiss és Krizs Árpád. *Pesti Napló*, 1921. 05. 26., 4.

- Felszólították a fővárosi tanácsot a keresz-
ténypártba való belépésre. *Az Est*, 1921.
01. 29., 2.
- Személyi ügyek. *Fővárosi Közlöny*, 1925., 626.
- Frank, T. (2019). Nádpálca-disputa. *Tudomány
és Hivatás*, 4(2), 56–66.
- Ignác, K. (2013). Budapest választ.
Parlamenti és törvényhatósági választások
a főváros-ban 1920-1945. Napvilág Kiadó.
([Link](#))
- Interpellálnak Zilahi Kiss Jenő ügyében a
főváros mai közgyűlésén. A Közalkalma-
zottak Nemzeti Szövetségében is szóvá
teszik forradalmi szereplését. 8 *Órai Ujság*,
1921. 03. 17., 5.
- Kántás, B. (2023). *Ébredés. Dokumentumok az
Ébredő Magyarok Egyesülete, a Horthy-korszak
első felének legjelentősebb radikális jobboldali,
félkatonai szervezeteinek történetéből*. Horthy-
Korszak Történetének Kutatásáért Társa-
ság, Budapest.
- Lipták, D. (2011). A modernkori könyv- és
sajtótörténeti kutatások állapotáról. Para-
digmaváltás – problémafeltárás – alapelvek
– programok – feladatok. *Magyar Pedagógia*,
172(9).
- A Demokrata Blokk kísérlete az elbocsátott
tanerőit visszahelyezése érdekében.
Magyarság, 1925. 09. 1., 2.
- Két fővárosi tanácsnok távozik. *Magyarság*,
1925. 05. 19., 10.
- A szocialisták nem akarnak részt venni a
testnevelési bizottságban. *Magyarság*, 1925.
12. 22., 8.
- Az iparosok a tanoncoktatási idő mérséklését
kérik. *Magyarság*, 1926. 02. 02., 11.
- A leventepozíciók ügye a Testnevelési Bi-
zottságban. *Népszava*, 1926. 02. 12., 6.
- Zilahi Kiss Jenő tanácsnok kizárta az újság-
írókat a tanügyi bizottság üléséről. *Pesti
Napló*, 1921. 12. 7., 4.
- Halabuk fővárosi fogalmazótól elvették a
fegyelmi ügyek kezelését. *Pesti Napló*, 1926,
04. 9., 10.
- Személyi ügyek Polgármesteri rendeletek.
Fővárosi Közlöny, 1921. 32(1), 19–20.
- Destruktív bútorok. *Az Est*, 1921. 10. 1., 8.
- Újra vihar volt a főváros közgyűlésén. *Pesti
Napló*, 1921. 06. 02., 6.
- Eltávolították a zsidó tanárokat a
kereskedelmi iskoláktól. *Az Est*, 1921. 09.
04., 2.
- A főváros a zsidó iskola-igazgatókat tanítókká
degradálta. Huszonhárom régi pedagógus
indokolatlan lefokozása. *Pesti Napló*, 1921.
08. 05., 5.
- Miért késik az igazolóbizottság Zilahi Kiss ta-
nácsnok ügyében? *Az Est*, 1921. 06. 11., 5.
- Cérnahangú gyerekek. *Az Est*, 1921. 10. 13., 1.
- Újabb „tisztító” akció a főváros tantestülete
ellen. *Pesti Napló*, 1921. 06. 21., 4.
- A főváros vizsgálatot követel a forradalmak
szabadkőműves szereplői ellen. Uj
Nemzedék, 1921. 06. 22., 8.
- Sipos, A. (2009). Egy megrögzött agglegény
megnősül. Sipőcz Jenő polgármester
házassága magánéleti és közéleti
konfliktusok tükrében. *Sic Itur Ad Astra*,
20(60), 181-194.
- Sipos, J. (2020). *A bethleni kétharmad. A Kisgaz-
dapárt kormányzópárttá bővítése és az 1922-es
választások*. Belvedere Meridionale, Szeged.
- Szabó, Z. A. (2024). A klebelsbergi közép-
iskolai reform reprezentációja a korabeli
tudományos diskurzusban: A Magyar Pae-
dagogia példája (1921–1934). *Pedagógia-
történeti Szemle*, 6(2), 47–60. DOI
<https://doi.org/10.22309/PTSZEMLE.2024.2.6>
- Szekeres, J. (Szerk.). (1972). *Források Budapest
történetéhez 1919-1945*. In Budapest
Főváros Levéltára, Forráskiadás. Budapest
Főváros Levéltára.

- Tisztogatás a városházán. *8 Órai Ujság*, 1921. 03. 04., 4.
- Az iparosok el akarják bocsátani inasait a délutáni tanonciskola miatt. *Uj Nemzedék*, 1921. 11. 20., 4.
- Nyomorfelvonulást rendeznek a fővárosi tanárok. *Uj Nemzedék*, 1921. 10. 20., 3.
- Nyolc órakor kezdődik a tanítás továbbra is a budapesti elemi iskolákban. *Ujság*, 1926. 01. 14., 8.
- Wirágh, A. (2020). A csatazaj és a múzsák: A magyar vidéki sajtó és a tárcairodalom a káosz éveiben (1914-1920). In *Üdvözlét a győzőnek*. Tanulmányok 1918 mikrotörténelméről. 153-160. Bölcsészettudományi Kutatóközpont. ([Link](#))
- Zilahy Kiss Jenő felmentésének indokolása. *Pesti Napló*, 1921. 06. 02., 1.
- Zilahy Kiss Jenő ügye. *Az Ujság*, 1921. 03. 17., 2.
- Zilahy Kiss tanácsnok, a megtért bűnös. *Pesti Napló*, 1921. 03. 17., 2.